

На межі XVIII—XIX століть у різних країнах по-різному пропонували поліпшувати діяльність пошти. Особливо успішною в поштових реформах була Англія. Сільський учитель сер Роуланд Хілл у 1837 р. опублікував проект [удосконалення пошти](#) "Реформа поштового відомства, її значення та здійсненність". Зокрема йшлося про скасування привілеїв для придворних і членів парламенту, які безкоштовно користувалися послугами пошти, уніфікування поштових зборів та введення платні в один пенс за лист вагою до ½ унції незалежно від місця призначення. Оплата мала стягуватися наперед за допомогою "маленьких шматочків паперу, достатніх для того, щоб на них поставити поштовий штемпель, і вкритих із одного боку клеєм, що дасть можливість після зволоження приліпити їх до листа".

Офіційне нововведення називалося поштовою наклейкою (Post Office Label), а серед народу перша у світі поштова марка дістала назву "чорний пенні" (за її колір і вартість в один пенс). Днем народження марки вважають 1 травня 1840 р., коли поштові мініатюри із зображенням королеви Вікторії надійшли в продаж. Одночасно з "чорним пенні" у поштовому обігу з'явилися конверти з малюнком вартістю один пенс, які виконували ту саму роль, що й поштова марка. На подяку та за заслуги перед Сполученим королівством Роуланду Хіллу було виплачено 13 360 фунтів стерлінгів. Крім того, він здобув дворянський титул баронета, був нагороджений орденом Бані, обійняв пост секретаря поштового відомства, а в 1853 р. став генеральним поштмейстером.

Англійська поштова реформа спонукала й інші держави до реорганізації пошти. За прикладом Великобританії багато країн і міст почали друкувати поштові марки: у Бостоні і Нью-Йорку — у 1842 р., Бразилії та швейцарських кантонах Цюрих і Женева — у 1845 р., в Австро-Угорщині, Іспанії, Пруссії, Саксонії — у 1850 р.; у 1851 р. поштову марку ввели Данія, Сардинія, Баден, Вюртемберг і Канада...

1 жовтня 1869 р. в Австро-Угорщині з'явилася в обігу "кореспондентська картка" (листівка) з віддрукованою маркою вартістю два крейцери. Через кілька років на листівках почали друкувати зображення, які іноді супроводжувалися стандартними побажаннями. Популярності поштових карток багато в чому сприяло заснування 9 жовтня 1874 р. Генерального поштового союзу (з 1878 р. — Всесвітній поштовий союз). Саме на честь цієї події за рішенням XVI конгресу Всесвітнього поштового союзу (1969 р., Токіо) день 9 жовтня проголошений Всесвітнім днем пошти.

Зазвичай у Російській імперії з реформами, зокрема і пошти, не квапилися. Наприклад, перші поштові скриньки в містах з'явилися тільки в 1848 р., а поштова марка — 10 грудня 1857 р. Лише в 1865 р. була заснована земська пошта, що обслуговувала села, де доти не було поштових відділень. Однак кореспондентські картки, введені в обіг Російським поштовим відомством у 1872 р., відразу завоювали симпатії обивателів. Особливо популярними на неосяжних просторах імперії стали ілюстровані листівки — відкриті листи.

Масовому поширенню видових листівок істотно сприяв [розвиток фотографії](#). У Києві перші фотографи з'явилися в 1840-х рр. Про значення нововведення

свідчить той факт, що дозвіл на виготовлення дагеротипів тоді видавала міська управа. Відомо, що один із перших таких дозволів у Києві в 1845 р. отримав підданий Пруссії Карл Шодровицький. До наших днів дійшли фотознімки з київськими краєвидами, виконані англійцями Роджером Фентоном у 1852 р. і Джоном Борном у 1853 р. (відоме фото Миколаївського ланцюгового мосту). А в 1858 р. на Подолі, на Олександрівській вулиці, відкрилося перше фотоательє Карла-Фрідріха Гербста ("фотографічний музей мистецтва і натури"). Фотографія стала справжнім мистецтвом, невід'ємною частиною загальної культури. У 1888 р. при Київському відділенні Імператорського російського технічного товариства був створений V фотографічний відділ, а 15 жовтня 1901 р. затверджено устав Київського товариства фотографів-аматорів "Дагерр". Члени цих товариств і стали першими авторами поштових фоторепродукцій, яких до 1917 р. вийшло до 6,5 тис. різноманітних сюжетів (переважно — з краєвидами Києва та його передмістя) загальним тиражем понад 30 млн. Що ж писала київська та столична (тобто пітерська) преса про розвиток поштової справи і фотографії в 1880–1890-х?

Нововинайдена поштова скринька італійської системи Аквадро

Цей дотепний винахід, представлений Алф. Галліко на розсуд російського поштового відомства, містить у собі повне збереження листів та водночас контролює службу листонош. При виїзді листоноші за листами з поштових скриньок йому вручається парусиновий мішок (зображений на малюнку під скринькою) із залізною рамою на відкритому кінці, яка замкнена залізною кришкою із секретним замком. Під'їхавши до поштової скриньки, листоноша засовує раму в пази на її дні. Щойно рама засунута, автоматично відкривається гніздо контрольного апарата, в якому розміщена металева пластина з цифрою, яка показує час виймання листів (на нашому малюнку, 3); листоноша виймає цю пластину та бере з собою для доказу, що він справді був біля якоїсь скриньки та забрав листи. На місце вийнятої пластини листоноша вставляє нову, на якій позначений час наступної черги виймання листів. Далі, при натисканні на важіль, дно скриньки та кришка мішка відкриваються, і листи зі скриньки падають у мішок. Вийнявши раму, дно скриньки і кришка мішка закриваються.

"Нива", 1888 р., №2

**Музей
у Відні**

ПОШТОВИХ

МАРОК

У Відні, як передає *Hamburger Zeitung*, відкрито нещодавно Музей поштових марок, який належить їх колекціонеру пану Фрідлю. Він складається з трьох залів і за своїм облаштуванням нагадує таку саму виставку в Австро-Угорщині в минулому році. Між поштовими особливостями можна згадати поштові штемпельні листи товариства повітроплавання, голубину та підводну пошту, що застосовувалася в 1870 р. під час облоги Парижа, а також введені нещодавно в Данії телефонні марки. Є також цікава колекція підроблених марок у різних видах; дуже цікаві рідкісні екземпляри марок товариства пароплавства Платтенського озера, поштові листи людоджерів, які складаються зі шматків дерева, прикрашеного ієрогліфами. Є також чудове зібрання поштових

штемпельних листів, що подорожували по всьому світі. Так, одна кореспонденція здійснила з п'ятикрейцеровою (близько 4 ½ копійки) маркою подорож навколо світу за 119 днів. За цей навколосвітній лист один збирач пропонував 1 000 флоринів (близько 562 руб. 60 коп.) Музей має на три мільйони марок й інших поштових штемпельних листів, з яких деякі оцінені дуже високо. Так, тут є марка, оцінена в 6 000 флоринів (близько 3 375 руб. 60 коп.) і марка з Мису Доброї Надії в 1 000 флоринів (близько 562 руб. 60 коп.).

**"Киевлянинъ",
1 серпня 1891 р., №167**

Пільгова оплата кореспонденції

З початку 1892 р. остаточно вводяться нові правила про безплатну кореспонденцію та поштову гоньбу на конях. Службова кореспонденція казенних установ і посадових осіб буде оплачуватися ваговим збором у розмірі однієї копійки за кожні два лоти листа та однією копійкою за кожен фунт посилки. Одним установам ця пільгова такса буде присвоєна на необмеженому, а іншим — на обмеженому праві. Першим правом користуватимуться всі міністерства, центральні урядові заклади, Св. Синод, єпархіальне управління, консисторія та навчальні заклади, які утримує уряд. Установи, які користуються обмеженим правом, можуть здавати кореспонденцію на пільгових умовах тільки в тому разі, якщо вона адресована на ім'я установ, які користуються необмеженим правом.

**"Киевское
10 жовтня 1891 р., №1356**

Слово",

Збори київського фотографічного відділу

У вівторок, 8 жовтня, під головуванням професора В.О.Беца*, відбулися збори членів фотографічного відділу Київського відділення Імператорського російського технічного товариства. Перед членами, що зібралися, був продемонстрований електротакіскоп, створений Оттомаром Аншютцем. За допомогою цього апарата утворюються так звані рухливі фотографічні зображення. Електротакіскопом вирішене завдання злиття для глядача всіх зображень, окремих моментів руху, які отримуються за допомогою "сухих пластинок", в одне ціле. Прилад цей має вигляд обертового барабана, на окружності якого розміщені, у кількості від 24 до 30, проєктовані картини (діапозитиви на гнучких аркушах). Барабан включений у коробку з прорізом завбільшки в один діапозитив. Усередині барабана вміщено спіральну Гейслерову трубку, з'єднану з індукційним приладом. За допомогою рукоятки циліндр обертають, і щойно картинка, розміщена на барабані, опиняється проти самого отвору коробки, вона на мить яскраво висвітлюється електричним світлом. При досить швидкому обертанні здається, ніби поверхня картини освітлена безперервно, тому що блискіт електрики швидко змінюється. Одна електрична іскра висвітлює картинку протягом від однієї тисячної частки секунди до п'яти тисячних. Глядачі перебувають у темному приміщенні перед прорізами коробки. Кожне освітлене зображення встигає пересунути менш ніж

на одну лінію. Членам технічного товариства були показані рухливі зображення пана, котрий іде вулицею та шарманщика, який прямує за ним, птаха, що летить, собака, який гавкає, коня, що бере бар'єр, солдатів, які марширують, тощо. Малюнки ці для глядача є дуже натуральними. Так, у гавкаючої собаки, який водночас біжить і махає хвостом, можна помітити, як рухається шкіра на ребрах, як ковзає назад і вперед нашійник та ін. При стрибку коня на малюнку видно, як розвівається його грива, летить пісок, здіймається курява, а вершник трохи підстрибує вгору та стримує вуздечко. На малюнку видно всі зміни, що відбуваються під час руху людини, навіть зміни в складках одягу. Взагалі, прилад здійснює оптичний обман, який тільки нещодавно зробився здійсненим.

Після закінчення демонстрації цього приладу С.О.Дубинським** була продемонстрована так звана актинічна свічка, за допомогою якої фотографічні знімки можна робити в темряві при миттєвому освітленні, яке отримують від горіння магнію. Свічка ця має вигляд циліндру, що має 9 сантиметрів завдовжки та 20 міліметрів у діаметрі. Вона міститься в особливому свічнику. У верхній частині свічки перебуває невелика спиртова лампочка, яка може горіти безперервно протягом 1/4 години. За допомогою особливої гумової "груші" на полум'я лампочки викидається порошок магнію, який, швидко згоряючи, висвітлює призначений для фотографічного знімка предмет. З одного заряду гумової груші може відбутися до 20 спалахів магнію. Збори закінчили свої заняття о 11 годині вечора.

"Киевское Слово", 10 жовтня 1891 р., № 1356

*Бец Володимир Олексійович (1834–1894), дійсний статський радник, доктор медицини, професор анатомії, присяжний засідатель. Завідувач кафедри анатомії медичного факультету університету св. Володимира, директор анатомічного театру. Головний лікар Південно-Західних залізниць. Один із засновників Київського товариства натуралістів. Гласний київської міської думи (1883–1887). За наукову діяльність та унікальну колекцію гістологічних препаратів мозку був нагороджений медалями на Всеросійській мануфактурній виставці (1871) і Всесвітній виставці у Відні (1873).

**Дубинський Стефан Осипович, київський фотограф, його ательє було розташоване на вулиці Лютеранській, 12.

Перша марка Російської імперії, введена в обіг циркуляром Поштового департаменту від 10 (22) грудня 1857 р.

Перша поштова марка Великобританії 1840 р. з портретом ще молодої королеви Вікторії, у майбутньому "бабусі всієї Європи"